

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ СПІВПРАЦІ З ЄС

THE ECOLOGIZATION OF UKRAINE ECONOMY IN TERMS OF EXPANDING COOPERATION WITH THE EU

Статтю присвячено аналізу впливу екологічного складника на розвиток зовнішньоекономічних відносин України. Визначено специфіку екологічних механізмів функціонування вітчизняної економіки. Виокремлено проблемні аспекти екологізації її розвитку. Обґрунтовано напрями екологічного співробітництва України з ЄС у контексті Угоди про асоціацію. Досліджено позитивні зміни, що зумовлені трансформацією екологічної політики та механізмів природокористування в Україні з урахуванням європейських вимог.

Ключові слова: екологізація, Угода про асоціацію, міжнародне екологічне співробітництво, екологічні механізми, сталий розвиток.

Статья посвящена анализу влияния экологической составляющей на развитие внешнеэкономических отношений Украины. Определена специфика экологических механизмов функционирования отечественной экономики. Выделены проблемные аспекты экологизации её развития. Обоснованы направления экологического сотрудничества Украины и ЕС в рамках Соглашения об ассоциации. Исследованы положительные

изменения, обусловленные трансформацией экологической политики и механизмов природопользования в Украине с учетом европейских требований.

Ключевые слова: экологизация, Соглашение об ассоциации, международное экологическое сотрудничество, экологические механизмы, устойчивое развитие.

The article investigates the impact of ecological part on the development of foreign economic relations of Ukraine. The peculiarities of ecological mechanisms of development of national economy are determined. The problematic aspects of its ecologization are analyzed. It is substantiated the directions of ecological cooperation between Ukraine and the EU in the context of the Association Agreement. The positive changes caused by the transformation of ecological policy and environmental management mechanisms in Ukraine taking into account the European requirements are researched.

Key words: ecologization, the Association Agreement, international environmental cooperation, ecological mechanisms, sustainable development.

УДК 339.5:330.15

Цибуляк А.Г.

к.політ.н., здобувач кафедри міжнародних фінансів Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Для сучасного етапу розвитку світового господарства закономірним і об'єктивним є вплив глобалізаційних процесів, що охоплюють всі складники його функціонування. Наслідком цього є не тільки переплетіння економічних, політичних, культурних та інших інтересів його суб'єктів, а й виокремлення спільних для них проблемних аспектів розвитку, що потребують об'єднання зусиль на міжнародному рівні. Серед них суттєве значення мають екологічні проблеми розширення міжнародної економічної взаємодії, що є визначальною домінантою сталого розвитку глобальної економічної системи в цілому та національних господарських механізмів зокрема.

Розвиток вітчизняної економіки здійснюється в умовах впливу взаємопов'язаних процесів, зумовлених специфікою сучасного стану функціонування національного господарства, політико-правовими факторами його формування, інтеграцією України у глобальний економічний простір. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває питання екологізації, що в широкому розумінні пов'язане, передусім, із переходом країни до моделі сталого розвитку як основи функціонування сучасного світу з урахуванням екологічно безпечних домінант розвитку всіх складників національних господарств держав світової спільноти. У контексті підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС проблема екологізації економічної діяльності вимагає розробки нових підходів до її розв'язання з урахуванням нових вимог до організації екологічно орієнтованої співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження взаємодії процесів екологізації та міжнародного економічного розвитку знайшло відображення в наукових працях таких зарубіжних та вітчизняних учених, як: Андреева Н., Балацький О., Бегін Дж., Буркинський Б., Веклич О., Грищенко В., Данилишин Б., Дейлі Г., Ерліх П., Корнійчук Н., Мельник Л., Панайоту Т., Писаренко С., Семенюк Е., Туниця Ю. та ін. Разом із цим недостатньо висвітленими залишаються питання сучасних напрямів екологічної взаємодії між Україною та ЄС, стратегічні орієнтири оптимізації екологізаційного складника розвитку вітчизняної економіки в контексті її поглибленої інтеграції в європейський економічний простір.

Постановка завдання. Головною метою статті є визначення специфіки екологічних механізмів розвитку вітчизняної економіки та обґрунтування пріоритетних напрямів взаємодії України з ЄС у контексті розширення співпраці в екологічній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Геополітичне розташування України дає змогу розвивати економічні відносини з багатьма країнами світу. Нині пріоритетним напрямом інтеграції нашої країни у світовий економічний простір є європейський вектор розвитку. У контексті підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС суттєвого значення набуває узгодження основних складників співпраці в цьому напрямі. Враховуючи специфіку сучасного етапу розвитку світового господарства, орієнтованого на концепцію сталого розвитку, важ-

ливою складовою частиною взаємодії слід уважати екологічну. Незважаючи на те що Україна володіє значними запасами природних ресурсів, їх використання в національній економіці є недостатньо раціональним. Це стосується, зокрема: високої ресурсоємності ВВП, яка в два-три рази перевищує середній рівень, притаманний країнам ЄС; низького рівня глибини переробки мінеральної сировини; недостатності екологічно чистих територій відносно загальної площі країни; зменшення обсягів фінансування природоохоронної діяльності та ін. [1]. Натомість Європейський Союз висуває для учасників високі екологічні вимоги, він є ініціатором укладання і реалізації домовленостей за рішенням найбільш масштабної глобальної проблеми – зміни клімату, а також низки інших екологічних проблем [2]. Усе вищезазначене зумовлює, передусім, необхідність розробки ефективної системи природокористування в Україні з урахуванням європейських тенденцій екологічного розвитку.

У цьому зв'язку слід виокремити напрями перспективної взаємодії України з ЄС у цій сфері та позитивні зміни, що зумовлені трансформацією екологічної політики та механізмів природокористування в нашій країні. По-перше, приведення у відповідність до вимог ЄС в екологічній сфері нормативно-правових актів України. Зокрема, суттєвого значення набуває реалізація положень Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 р. [3]. Очікуваними результатами реалізації стратегії мають стати поліпшення стану навколишнього природного середовища з урахуванням європейських стандартів його якості; нівелювання залежності між економічним зростанням та погіршенням стану навколишнього середовища; розробка механізмів екологічно збалансованого використання природних ресурсів; інтенсифікація

розвитку природоохоронного складника в усіх економічних галузях; запровадження дієвих механізмів екологічного оподаткування з метою зниження негативного впливу на навколишнє середовище; підвищення рівня екологічної свідомості населення.

Важливу роль у розвитку екологізаційної співпраці відіграє також Програма секторальної бюджетної підтримки, спрямованої на впровадження зазначеної стратегії. Програма зосереджується на чотирьох підгалузевих пріоритетах (стабілізація викидів у повітря електростанціями, поліпшенні якості поверхневих вод, збільшенні кількості переробленого побутового сміття і відходів, збільшенні площі природоохоронних територій) і передбачає декілька етапів реалізації. Слід зауважити, що в рамках першого етапу Європейський Союз виділив 35 млн. євро на впровадження зазначеної стратегії з метою допомоги у формуванні нової екологічної політики, наближенні екологічного законодавства України до норм ЄС [4].

По-друге, подальше розширення співробітництва з Європейським інвестиційним банком, що є фінансовою установою Європейського Союзу. За останні п'ять років банк інвестував в Україну понад 5 млрд. євро. Так, у 2010 р. він схвалив кредит на суму 200 млн. євро для реалізації проекту з оновлення устаткування та модернізації 21 енергоблоку звичайних та гідроакумуляюючих електростанцій на шести електростанціях на річці Дніпро в Центральній Україні, що дає змогу підвищити їх надійність, знизити ймовірність негативного впливу на навколишнє середовище, зменшити експлуатаційні витрати [5].

По-третє, підписання в березні 2015 р. Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі ЄС із наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Участь України у цій програмі передбачає доступ до всього

Рис. 1. Витрати на охорону та використання природних ресурсів України за напрямками в 2015 р., тис. грн. [1]

спектру, який фінансується в її рамках. Країна може приєднатись до декількох завдань стратегії Європи, серед яких важливе значення для розвитку екологічного складника має напрям sustainable growth, що включає в себе складники сталого розвитку, ефективного використання ресурсів тощо.

По-четверте, підписання в 2016 р. Міністром екології та природних ресурсів України чотиристороннього Меморандуму щодо співпраці у побудові ефективної системи поводження з відходами. Основною метою його реалізації є вирішення проблем із переробкою та утилізацією відходів, оцінка поточного стану ресурсів України у поводженні з відходами. Підписання цього документу є підґрунтям для здійснення реформи у системі поводження з відходами та розробки Національної стратегії поводження з відходами. До нього долучилися також Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, німецька федеральна компанія Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, яка реалізує Програму підтримки зеленої модернізації української економіки, та Європейський банк реконструкції та розвитку щодо підтримки інвестицій у систему сталого управління твердими побутовими відходами. У рамках цього Меморандуму сторони об'єднують зусилля для розробки Національної стратегії поводження з відходами, яка відповідатиме вимогам ЄС. Відмітимо, що питання поводження з відходами є важливою проблемою для України. У структурі витрат на охорону та використання природних ресурсів на цей напрям припадає найбільша частка фінансування (рис. 1).

Варто зауважити, що фінансування охорони природних ресурсів здійснюється нерівномірно. Незначна частка витрат припадає на науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування, що гальмує розробку інноваційних підходів до екологізації економічного розвитку, а сфери захисту та реабілі-

тації ґрунту та збереження біорізноманіття вимагають підвищення уваги з боку держави та залучення міжнародної фінансової допомоги. Разом із цим окремі кроки для покращання зазначеної ситуації вже реалізуються. У цьому зв'язку варто відмітити співробітництво України з Європейським товариством дикої природи. Україна має значні переваги з точки зору володіння фрагментами дикої природи, зокрема в Карпатах. В європейських країнах, таких як Німеччина, Австрія, Словаччина, цей вид лісів переважно зник, а відновлення природних процесів може зайняти близько 100 років. Натомість Україна вже володіє зазначеними ресурсами. Своєю чергою, Європейське товариство дикої природи намагається підтримувати такі території і надавати їм міжнародний статус та значення. Три нові території – природний заповідник «Горгани», Карпатський національний природний парк та НПП «Синевир» – планують вступити до Європейської системи збереження дикої природи. Представники товариства вже дослідили нові потенційні території згідно з Європейським стандартом якості дикої природи. Першим українським членом Європейської системи збереження дикої природи у 2015 р. став Національний природний парк «Зачарований край».

По-п'яте, важливою складовою частиною співробітництва з ЄС в екологічній сфері є зниження викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Слід зауважити, що у цій сфері також спостерігаються позитивні зрушення. Так, у 2015 р. викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення порівняно з попереднім роком зменшилися на 14,7%. Своєю чергою, за період з 2004 по 2015 р. спостерігається тенденція до зменшення викидів основного парникового газу (діоксиду вуглецю), який впливає на зміну клімату [1] (рис. 2).

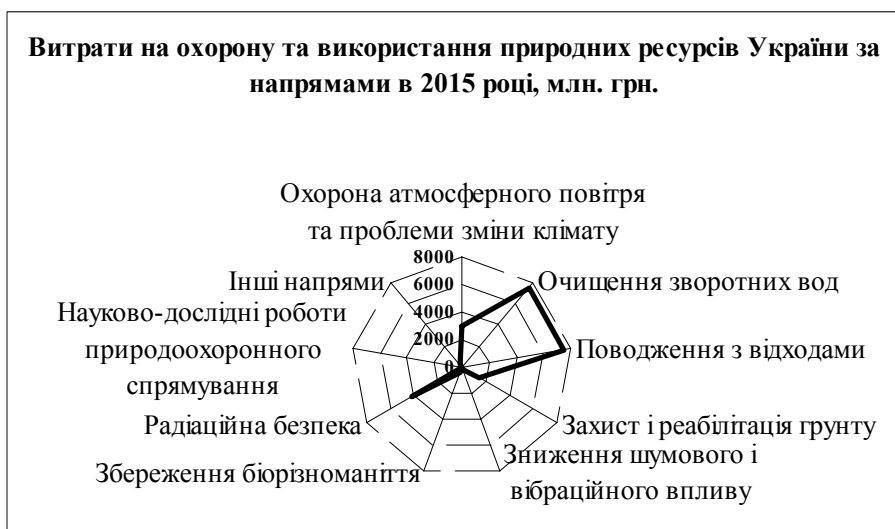

Рис. 2. Динаміка викидів діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Україні в 2004–2015 рр., млн. т [1]

По-шосте, забезпечення використання альтернативних джерел енергії згідно з європейськими тенденціями. Незворотне виснаження світових вуглеводневих запасів, зростаюча ціна на енергоносії, проблеми екологічного забруднення навколишнього середовища змушують більшість розвинених країн формувати свої енергетичні стратегії, спрямовані на розвиток альтернативної енергетики. За даними Міжнародного енергетичного агентства, до 2030 р. частка електроенергії, видобутої за допомогою альтернативних джерел, збільшиться вдвічі порівняно із сьогоднішніми показниками. Європейська комісія вважає, що в 2020 р. в Європі п'ята частина енергії вироблятиметься з екологічно безпечних джерел, тому питання використання відновлювальних джерел енергії є важливою складовою частиною інтеграції України в європейський екологічний простір [6]. В Україні до 2020 р. заплановано довести частку відновлювальної енергетики в енергоспоживанні до 11%. Значні перспективи у цій сфері пов'язані з використанням енергії Сонця, вітру та біоенергетики. Так, у 2016 р. в Україні планується побудувати 34 нові сонячні електростанції за рахунок коштів вітчизняних та іноземних інвесторів. Експерти ЄБРР відзначають, що в Україні створені сприятливі умови для інвестицій і реальні можливості для окупності проектів розвитку цієї сфери.

Одним із пріоритетних для нашої країни видів відновлювальних джерел енергії є вітряна. Вітчизняний кліматичний потенціал дає змогу побудувати вітрові енергостанції сумарною потужністю близько 15 ГВт. Сьогодні загальна встановлена потужність усієї енергосистеми України – 55 ГВт, з яких використовується приблизно половина. Особлива перспективність використання потужностей вітру спостерігається, зокрема, у Херсонській області, де рівень потужності вітрогенерації становить 42%. Перспективи використання біоенергетики пов'язані, насамперед, з наявністю розвинутого агропромислового комплексу, продукцію та відходи якого використовує даний сектор. За 2014 р. у секторі вироблення енергії з біопалива та відходів було продуковано на 25% більше енергії, ніж у попередньому році [7].

Суттєву роль у розвитку відновлювальних джерел енергії відіграє також прийняття у червні 2015 р. Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел» [8]. Основною його перевагою слід уважати створення привабливого для інвесторів законодавчого клімату у сфері відновлюваної енергетики, який відповідає європейським стандартам.

У цілому в межах Угоди про асоціацію суттєвого значення набуває реалізація таких заходів екологічного спрямування: створення умов якісного управління у сфері навколишнього середовища із залученням громадськості; запобігання погіршенню

стану навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів відповідно до зобов'язань Йоханесбурзького саміту на основі розробки національних планів та програм відповідних дій в цьому напрямі, приведення законодавства у відповідність до європейських вимог [9]; розширення співробітництва у сфері навколишнього середовища. Основними напрямками розширення міжнародної співпраці мають стати впровадження положень та висновків конференції в Парижі зі зміни клімату; участь в Ініціативі ЄС із захисту водних ресурсів у Східній Європі, на Кавказі та у Центральній Азії; участь у певних видах діяльності Європейського агентства з охорони навколишнього середовища та у діяльності спільної Робочої групи Україна – ЄС із питань змін клімату.

Висновки з проведеного дослідження. Сприяння екологічно орієнтованому розвитку глобального економічної системи є важливим пріоритетом функціонування всіх суб'єктів світогосподарських відносин. Своєю чергою, для України в контексті європейського вектору розвитку екологізація економіки виступає однією із суттєвих складових частин інтеграційної співпраці. Незважаючи на існуючі досі окремі проблеми у сфері екологічно безпечного природокористування, сучасному етапу формування системи взаємодії економічних та екологізаційних механізмів притаманні позитивні зрушення, зумовлені перспективними можливостями, зокрема в контексті підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Вони стосуються, насамперед, законодавчих та організаційних трансформацій у сфері ефективного використання природних ресурсів, поглиблення міжнародної екологічної співпраці, приведення механізмів використання екологічних ресурсів у відповідність до вимог світового економічного співтовариства. Це створює потужний базис як для подальшої оптимізації екологічних засад розвитку країни, так і для розширення взаємовигідної економічної співпраці у напрямі розширення співробітництва з Європейським Союзом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Писаренко С.М. Механізм регулювання еколого економічного розвитку країн – членів ЄС / С.М. Писаренко // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 3(4). – С. 119–120.
3. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
4. Деякі питання використання у 2015 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо реалізації пріоритетів розвитку сфери охорони навколишнього природного середовища :

Розпорядження Кабінету Міністрів від 04.11.2015 № 1141-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1141-2015>.

5. Оцінка екологічної складової двостороннього співробітництва між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eap-csf.eu/assets/files/Documents/EU_Ukraine_Monitoring_2013_FINAL.pdf.

6. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 № 555-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555-15>.

7. Україна і альтернативна енергетика: аналіз і прогнози до 2020 року [Електронний ресурс] –

Режим доступу : <http://alternative-energy.com.ua/blog/2016/05/01>.

8. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел : Закон України від 04.06.2015 № 514-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/514-19>.

9. Інформація щодо стану відповідності законодавства України вимогам права ЄС у сфері охорони довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/media/files/Dodatok2571261211030112.pdf>.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

STRATEGY OF UKRAINE TRANSPORT INFRASTRUCTURE IN CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті визначено вплив Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством і їхніми країнами-членами на транспортну інфраструктуру України. З'ясовано стан імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством у транспортній інфраструктурі України. Наведено ключову мету стратегічного розвитку транспортної інфраструктури України згідно з: Транспортною стратегією України на період до 2020 р., Державною цільовою економічною програмою розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 рр., Державною цільовою програмою реформування залізничного транспорту на 2010–2019 роки та іншими нормативно-правовими актами. Розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення стратегії розвитку транспортної інфраструктури України в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: стратегія розвитку, транспортна інфраструктура, Угода про асоціацію, Україна, Європейський Союз.

В статье определено влияние Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, Европейским сообществом и их государствами-членами на транспортную инфраструктуру Украины. Выяснено состояние имплементации Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, Европейским сообществом в транспортной инфраструктуре Украины. Приведена ключевая цель стратегического развития транспортной инфраструктуры

Украины согласно: Транспортной стратегии Украины на период до 2020 г., Государственной целевой экономической программе развития автомобильных дорог общего пользования на 2013–2018 гг., Государственной целевой программе реформирования железнодорожного транспорта на 2010–2019 гг. и другим нормативно-правовым актам. Разработаны практические рекомендации по совершенствованию стратегии развития транспортной инфраструктуры Украины в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: стратегия развития, транспортная инфраструктура, Соглашение об ассоциации, Украина, Европейский Союз.

In the scientific article the impact of the Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Community and their Member States on the transport infrastructure of Ukraine. It is shown status of implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Community in transport infrastructure in Ukraine. An key goals and strategic objectives of Ukraine's transport infrastructure by: Transport Strategy of Ukraine till 2020, the state target economic development program of public roads for 2013–2018 years, the state target program of reforming of railway transport in the years 2010–2019 and other regulatory and legal acts. Practical recommendations for the improvement of transport infrastructure strategies Ukraine in terms of European integration.

Key words: development strategy, transport infrastructure, the Association Agreement, Ukraine, the European Union.

УДК : 338.47(477)

ШИБА О.А.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Постановка проблеми. Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальші розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюються на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Основними стратегічними документами для досягнення цих цілей є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми країнами – членами, з іншої сторони та Порядок денний асоціації Україна – ЄС [15].